

FEMININE DESTINY IN THE NOVEL OF IOANA NICOLAIE

Raluca – Nicoleta Uilean (Isciuc)

PhD. Student, University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of
Tîrgu Mureș

Abstract: Postmodernism continues to bring valuable books in the Romanian literature, such as the present novel, published earlier this year. Ioana Nicolaie put us in front, over the years, several books which we could not resist. That's how it works with this volume, which we can perceive as a family novel, a book of suffering, a woman's book or a bildungsroman. Through shocking ruptures, by binding to life and daily life, by agglomeration of petty facts and by the reality invading the imaginary of the character, this writing reaches the full form of a postmodernist novel.

Keywords: literature, prose, family novel, postmodernism, themes

Postmodernismul continuă să aducă în literatura românească cărți valoroase precum *Cartea Reghinei*, roman publicat la începutul acestui an. Ioana Nicolaie ne-a pus în față, de-a lungul anilor, câteva romane cărora nu le-am putut rezista (*Cerul din burtă*, *O pasăre pe sîrmă*, *Pelinul negru*). Același lucru putem să-l spunem și despre volumul de față, pe care îl putem percepe ca un roman de familie, o carte a suferinței, o carte a femeii sau un bildungsroman. Cele douăzeci și opt de părți care fragmentează subiectul se rotesc în jurul Reghinei, personajul puternic care realizează un soi de drum al inițierii, pe care-l va parcurge pînă la capăt sau pînă la ceea ce am putea numi suferința desăvîrșită.

Romanul debutează cu câteva rînduri din *Plîngerea lui Iov*, care îndeplinesc aici rolul unui advertiment sau pot fi înțelese ca o premoniție a ceea ce ne va rezerva pe parcurs această scriere. Încă din titlu se anunță a fi romanul unei femei. Primul fragment ne introduce personajul principal, pe Reghina, o tînără care se afla în pragul măritişului. Primul aspect al femeii pare unul prietenos „o fustă lungă, înflorată, și, în partea de sus, o bluză subțire, cu mâneci brodate”¹. Pe Damian, fiul de pastor, îl cunoscuse la o șezătoare, unde ea cosea ruje mari pe o față de masă din pînză, iar el vorbea cu alți tineri despre armată. Plecarea de la casa părintească, „casă mare, cu bujori gata să plesnească, cu fîntînă, cu șură și acareturi”², se face într-un mare fel. În trăsura încărcată cu bucăți din viață, stăteau laolaltă, lada de zestre și ieduții care behăiau neîncetat. Pleca la oraș, la Văralia, nerăbdătoare să-și înceapă viața de nevastă și, fără să gîndească o clipă, că acest drum, are să fie unul negru, al Golgotei. Noua casă arăta îmbietor și Reghina își promitea că o să-și iubească bărbatul.

Fragmentul al II-lea debutează cu un pasaj din Iov. Suntem în vremea comunismului, pe cînd cele trebuincioase se dădeau raționalizat, pe cînd oamenii se mulțumeau cu traiul simplu, precar, iar cartofii și mălaiul erau o adevărată binecuvîntare. Narațiunea se rupe adesea și sare de la un moment la altul, fără a păstra derularea cronologică a evenimentelor. Suntem plasați într-o toamnă, pe vremea fructelor coapte, unde procedeul „desfacerii” prunelor este unul care satisface personajele. Bucuria copiilor este însă surpată de tatăl care se întoarce mai devreme de la muncă. La vederea căldării în care sfîrșia dulceața, reacția bărbatului este una brutală, desprinsă parcă din arena sălbaticului. Acesta ia o lopată și aruncă

¹ Ioana Nicolaie, *Cartea Reghinei*, Editura Humanitas, București, 2019, p. 8

² *Ibidem*, p. 10

țărână peste silvoiața de prune, care, credea el, ar fi fost mai potrivită pentru țuică. Sub ochii care plîng ai copiilor, mama încearcă să salveze dulcele mult dorit.

Partea a III-a ne amintește de sosirea femeii în Văralia, pe cînd totul părea o vară încă prietenoasă, pe cînd Damian, proaspăt admis la școala de ceferiști, îi părea Reghinei un bărbat „frumos și deștept”³. În lada de zestre a nevestei, printre ii, pînzături, fuste brodate și pieptare, zărea chipul lui Valer, cel care-o curtase în vremea cînd era fată în casa părinților. Elementele realului (noaptea nunții) se împletesc cu cele ale amintirii (plimbarea cu trăsura lui Valer), construind în cele mai mici detalii, un roman-ricoșeu. Următorul fragment ne dezvăluie că femeia născuse deja doisprezece copii, iar clipele de groază prin care trecuse pînă acum și nopțile petrecute prin spitale nu o scuteau deloc de treburile casnice. Familia ei numeroasă nu era niciodată suficient de sătulă, deoarece, în ciuda hărniciei lor, statul trebuia să ia cîte ceva din toate. Reghina preferă să se întoarcă adesea într-un timp trecut, pe vremea cînd nu avea copii. Poate acolo, în tinerețea ei, reușea să se refugieze într-un cuib cald, în care n-au reușit să pătrundă brutaliata, suferința și lipsurile.

În opoziție cu traiul cumplit al femeilor care ne este prezentat la tot pasul, prozatoarea ne îmbie pe alocuri și cu descrieri mai blînde, drăgălașe, care readuc la viață mediul pueril, în care ajungem cu ajutorul Reghinei, cea care ne povestește despre turma tatălui său. Întîmplările fetei cu capra nărăvașă cumpărată din tîrg, cu Bălan, cîinele care „avea o burtă rotundă, ca de jucărie”⁴ și cu spălatul rufelor la rîu, ne pun în față o poveste asemănătoare cu cea a lui Creangă. În romanul acesta, timpul zboară și ne plasează din nou în vremea maturității, pe cînd protagonistă zăcea într-un spital mizer. Miza cărții rămîne pînă la final, aceea de a ne înfățișa un spectacol al vieții, un trai cap-coadă, cu bune și rele. Reghina se transformase, din fetișcana de altă dată „nu prea înaltă, cu piele albă și-un păr lung, întunecat, de-i ajunge la brîu”⁵, într-o femeie grasă, care trăgea după ea un corp de o mie de kilograme și o duzină de nașteri care-i sfredeliseră trupul.

Ca o aluzie la dorința oamenilor de a lua parte la rugăciune, vine următoarea poveste, cea cu călugărul străin, pe care argații primăriei au fost obligați să-l alunge. Cei trei care-l goniseră pe slujitorul Domnului au plătit cu propria suferință: unul murise, pe unul îl trăsise, iar celălalt rămase oropsit și cu multă rugă în glas. Ca într-un malaxor, ce învîrte la nesfîrșit povești de tinerețe și de maturitate, majoritatea dintre ele triste, se amestecă povestea despre băiatul curentat al Reghinei, o întîmplare ce-i sfișie din nou sufletul mamei, dar și o amintire din copilărie, pe cînd Reghina (fata pricepută a baciului Filimon) este atacată de urs.

Toate aceste amintiri și realități necruțătoare nu sunt parcă suficiente și sunt presărate adesea cu infidelitățile soțului Damian, pe care femeia îl privea acum cu alți ochi. Latura fantastică a romanului este atinsă prin apariția unei fete firave, sărăcăcios îmbrăcată, într-o rochie albă, care parcă pășea pe aer și care se arată mai multor personaje din roman, lăsînd în urma ei urmele morții. La vederea ei, Maxim (pastorul) simți cum „fălcile începură să-i clănțane, măselele nu-i mai stăteau în gură. Ceva-i pîrjoli spatele, vai cît de tare-l durea”⁶. În figura aceasta am putea recunoaște chipul diavolului trimis să tulbure ordinea personajelor și să facă o mulțime de rele.

Comunismul și asupririle lui sunt scoase mereu la lumină. De data aceasta, prin șantajul primăriei, care îi făgăduise unui sătean o slujbă mai bună, dar nu oricum, ci în schimbul unor favoruri. Acesta trebuia să aducă la raport tot ceea ce se întîmpla la serile de rugăciune, inclusiv predicile pastorilor, urmărindu-se astfel evaporarea oricărei forme de cult. Neajunsul este o altă caracteristică specifică acestei perioade. Eroina povestește cum, de

³*Ibidem*, p. 23

⁴*Ibidem*, p. 51

⁵*Ibidem*, p. 70

⁶*Ibidem*, p. 149

multe ori nu apuca nici măcar o pâine, peștele era doar un vis, iar traiul greu, foamea și sărăcia erau la ordinea zilei.

Dacă la începutul romanului am asistat la culegerea perjelor zămoase, acum este vremea porumbului. Bucuria copiilor era întreținută de păpușile confecționate din linguri de lemn și pănuși. Proza continuă însă să fie una dureroasă, iar bucuria nu ține niciodată prea mult. Infidelitatea tatălui este descoperită de una dintre fetele lor. În cele din urmă, aceasta, nemaisuportând brutalitățile lui Damian, decide să plece de acasă. Un alt moment este reprezentat de tăiatul porcului, unde bucuria jumărilor și a șoricului este întreruptă de momentul în care unul dintre băieți își prinde mâna la mașina de carne. Amărăciunea celor doi părinți este pusă la încercare prin episodul în care la casa lor ajung niște doctori, oameni înstăriți care doresc să le înfieze unul dintre copii. Chiar dacă aspectul acestora denotă faptul că pruncul va duce o viață mai bună (purtau pantofi scumpi de sport), Damian este cel care intervine și nu acceptă o asemenea propunere nici în ruptul capului.

Pe tot parcursul romanului, asistăm la declinul Reghinei, însă, spre final, aceasta își înțelege viața ca pe o Golgotă pe care a purtat-o mereu cu ea, în lada de zestre. Sfirșitul cărții ne aduce aminte de finalul *Morii cu noroc*, în care focul mistuie tot ce e rău. Aici, furtuna se dezlănțuie într-un mod apocaliptic, acoperișul casei lor este smuls, iar bucăți mari de gheață cad din cer. Casa veche în care au stat pînă acum fusese distrusă și, împreună cu ea, grădina și animalele. Ploaia vine ca o spovedanie a personajelor, prin care își spală păcatele și ajung să stea în cele din urmă, în căsuța începută de douăzeci de ani. În această furtună din final, putem distinge prezența divină, care are scopul de a instala pacea și, prin care, personajele „se nasc din haos într-o tulburare cosmică de nedescris”⁷.

În penultima parte de text, revenim în copilăria protagonistei, în care, printre jocurile naive ale copiilor, o surprindem alături de sora Valeria, însă, nu pentru mult timp. Viața surorii mai mici se curmă brusc, când unul dintre caili baciului Filimon, *Brunul*, o lovește mortal. Cea din urmă parte a textului poate fi înțeleasă ca o revenire a Reghinei, într-un timp în care era tînără, copiii aveau lapte din belșug, iar în familie domnea pacea.

Concluzii

Cuvintele Dreptului Iov nu au fost așezate întâmplător la începutul fragmentelor, ci s-a dorit mai degrabă, crearea unei asemănări între acesta și protagonista Ioanei Nicolaie. Asemeni personajului biblic, Reghina „poartă” toate necazurile vieții fără a muștra vreodată pe Dumnezeu și fără a se plînge acestuia de soarta grea pe care i-a încredințat-o. Am putea afirma faptul că eroina romanului este creată după modelul acestui personaj, fiind răbdătoare în toate. Într-o altă traducere, acest *iov* reprezintă o salcie plîngătoare, de esență moale, cu care se poate lucra ușor, la fel cum romanciera face din Reghina, un personaj rezistent, care se mulează perfect unui destin nedrept.

Proza Ioanei Nicolaie este asemeni unui cufăr, în care s-au adunat de-a lungul vremii, bune și rele, apusul și răsăritul. Prin „rupturile șocante, prin legarea de viață și de cotidian, prin aglomerarea faptelor mărunte și prin realitatea care invadează imaginarul personajului”⁸ (particularități identificate de George Bădărău, în sinteza lui despre *Postmodernismul românesc*), *Cartea Reghinei* ajunge la forma deplină a unui roman postmodernist. Continuitatea scrierii este spartă adesea de amintirea copilăriei, prin care se introduce impermeabilul ce recrează echilibrul prozei, dar, în mare parte, acest roman rămîne, pînă în final, unul al durerii, al morții, al pierderilor și al timpurilor oscilatorii.

BIBLIOGRAPHY

⁷Jean Chevalier, Alain Gheerbrant (coord.), *Dicționar de simboluri*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 418

⁸George Bădărău, *Postmodernismul românesc*, Editura Institutul European, Iași, 2007, pp. 19-20

Bibliografie primară

Nicolaie, Ioana, *Cartea Reghinei*, Editura Humanitas, București, 2019

Bibliografie critică

****Mica Biblie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998

Bădăraș, George, *Postmodernismul românesc*, Editura Institutul European, Iași, 2007

Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. I-II, Editura Saeculum I. O., București, 2002

Boldea, Iulian, *Scriitori români contemporani*, Editura Ardealul, Tîrgu Mureș, 2002

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain (coord.), *Dicționar de simboluri*, Editura Polirom, Iași, 2009

Manolescu, Nicolae, *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc*, Editura Paralela 45, Pitești, 2014